

Műhely

PASKUCZ-SZATHMÁRY VIOLA

TÖRTÉNELMI ÖRÖKSÉGÜNK TÁRGYI EMLÉKEINEK MEGŐRZÉSE ÉS VÉDELME

„Az építészeti örökség a gazdag és sokszínű kulturális örökség pótolhatatlan megjelenési formája, múltunk felbecsülhetetlen értékű tanúja, minden ember közös kincse”. Az Európa Tanácsnak ez a megállapítása igaz bárhol, bármikor a világban, de – úgy érezzük – a mi vidékünkön, szűkebb hazánkban, Erdélyben az építészeti örökségre vonatkozóan többszörösen is az.

Manapság tudatosan s mind elterjedtebb körben használjuk a *műemlék* kifejezés helyett az *örökség* szót: *nemzeti örökség, világörökség, épített örökség*.

Mi is az örökség? A kert Kolozsvár határában, amely a szüleimtől rám maradt, az én örökségem, a kis templom, amelyet a falu egykori közössége épített, az illető falu vagy egyházközség öröksége, Fadrusz János kolozsvári Mátyás-szobra, a Főtér egy egész nemzet öröksége, és vannak olyan alkotások – épületek, épületegyüttesek, természeti kincsek –, amelyek az egész emberiség számára fontosak, üzenethordozók ezek a világörökségek.

Tulajdonképpen minden rendre az örökség részévé válik, ennek ellenére még mindig nagyon különbözik népcsoportok, országok szervezetek felfogása az autenticitás fogalmáról. Kínában például a másolat is éppen olyan értékes, mint az eredeti, vagy Lhasszában azok a templomok is autentikus „örökségnek” tekintendők, amelyeket huszonöt évenként vallási megfontolásból lerombolnak és újjáépítenek.

Ha épületekről beszélünk, tudatában kell lennünk, hogy azok nemcsak kőből, fából, téglából vagy betonból állnak, hanem anyagon túli dimenzióik is vannak. Legfontosabb a szellem, amely létrehozta a műalkotást, az építészet pedig anyagi értékhordozó.

Az építészeti örökség üzenetet közvetít, amely nem állhat meg valamilyen időhatárnál. Általában *elvnek* kellene felfogni, hogy ami megmaradt és értékes, azt maradéktalanul megőrizzük. A személyi tartalmat ennek tükrében kell jelezni. A valódi műemlék igazi dokumentuma saját magának.

Az építészeti örökség megtartása a mindenkori közösségek anyagi és szellemi erejének függvényében többféleképpen lehetséges:

- a *folyamatos karbantartás* a legegyszerűbb és egyben a leghatékonyabb lehetőség; a karbantartott építészeti örökség „magától” átmentődik, *állagmegóvással* a pillanatnyi állapotot konzerváljuk, hogy legalább az épület további romlását megakadályozzuk,

- a *restaurálás* egy hajdanvolt (történetileg hiteles) állapotot állít vissza. Ha lehetséges, ez az ideális változat, hiszen az eredeti állapotában felújított épület igazi kulturális örökség. A restaurálás – ugyancsak ideális esetben – hagyományos anyagokkal és technológiákkal történik, amelyeket még ismerünk és amelyeket tanítani, továbbadni lehet. (A fentiek vonatkoznak az egyes épületrészekre, berendezési tárgyakra: falfestmény, szószék, szószékkorona, úrasztala, bútorzat, mennyezet, harang, harangláb, a templomban vagy környezetében található sírkövek stb.)

Itt persze feltevődik a kérdés: szabad-e kiegészíteni a műemléket?

- a *rehabilitálás* az építészeti örökséget a mai kor igényeihez alakítja, úgy, hogy műemléki értékei ne károsodjanak. Ez feltételezi, hogy a régi épület külső megjelenési formája történeti marad összességében, részleteiben, anyagában és technikájában egyaránt. Fontos, hogy a történeti homlokzat semmiféle módosítást ne szenvedjen. A belső komfort azonban a mai ember alapvető igénye, szellemében, anyagában egyaránt (fűtés, világítás, hangosító berendezés stb.). A hiteles műemlék-felújításnak itt sem szabad történeti értékeket rombolnia.

- a *rekonstrukció*, a műemlék újjáépítése csak különleges esetekben indokolt, hiszen lehetetlen a romba dőlt vagy teljesen eltűnt épületet korhűen és hitelesen felépíteni. Általában csak egyes épületelemeket szoktak újjáépíteni (torony, várfal, bástya), inkább jelzésszerűen, hogy utaljanak arra, ami egykor létezett.

Itt feltétlenül meg kell említenünk egy „rendhagyó” rekonstrukciót. Drezda szimbóluma, a Mária-templom (Frauenkirche) 1722-ben épült, 45×45 m, kupolája 62 m magas, a templom legnagyobb magassága 93 m. Méreteiről fogalmunk lehet abból, hogy amikor Wagner zenei rendezvényeinek adott helyet, egyszerre 1200 énekes és 100 hangszeres zenész vett részt a produkcióban a hallgatóság előtt. A csodálatosan szép templomot 1945. február 13–14-én bombázták le, a bombák felgyújtották a belsejét, a homokkő-anyag egyszerűen felhólyagzott, és a templom február 15-én összeomlott. Sokáig állt romokban a háború mementójaként. Később felvetődött annak a gondolata, hogy eredeti formájában építik újjá. A Velencei Charta szerint megengedhető és igazolt az újjáépítés, ha megfelelő dokumentumok léteznek, és van (eredeti) anyag, amit be lehet építeni. A teljes problémakört a Stiftung Frauenkirche Dresden vállalta fel, 1992-ben kezdődött a romeltakarítás. A templomot 2005-ben szentelték fel újra, eredeti szépségében.

A két dátum között hatalmas emberi – szellemi és fizikai – munka és mérhetetlen anyagi ráfordítás áll.

– Műemlék-épület *lebontása* csak határesetben fogadható el, a még nem műemlék, régi épületeket is beleértve. Gondoljunk mindig arra, milyen veszélyeket rejt a kulturális örökség megsemmisítése!

Az építészeti örökség fenntartása áldozatos tevékenységet igényel. Az évszázadok, de különösen a 20. század két világháborúja és az azok után következő politikai változások sok kárt tettek az egyházi és világi építészetben is.

Közép-Kelet-Európában a tudatos műemlékvédelem alig 160 éves múltra tekinthet vissza. A „gazdag békeidőre”, a 19. század második felére – az első világháborúig – inkább az átépítés volt a jellemző, a 20. század második felében kezdődik a hiteles restaurálás, és Romániában meg is szakadt a hatvanas évek közepén. Ezután gyakorlatilag csak állagmegóvás folyt, sokszor szakszerűtlenül (indokolatlanul, sőt rossz helyre épített támfalak, megpántolt templomtornyok, cementes vakolatok a vízfelszivárgás kiküszöbölésére, sőt bitumenes falszigetelések, helytelenül levezetett csatornázás stb.). Az állami műemlék-tevékenységet 1977-ben gyakorlatilag felszámolták. A hivatalos propagandagépezet nemcsak tagadott bármilyen műemlékvédelmi szemléletet, de mindent megtett, hogy az emberek tudatából az építészeti örökséget-felfogást gyökeresen kiirtsa. Sajnos, ez jobban sikerült, mint ahogy gondoltuk volna.

1990 óta az európai mércével mérhető műemlékvédelem nehezen talál magára. A szakszerűen végzett építészeti beavatkozás bonyolult – és nagyon költséges – folyamat. Rengeteg papírmunka előzi meg, és aki minden törvényes és műszakilag is indokolt előírást be akar tartani, több ellenséget szerez, mint barátot. És nem is látványos, hiszen a sok pénzért *egyelőre* csak egy aktacsomó születik, esetleg kimeríti a meglévő pénzalapot, az épület állapota pedig közben tovább romlik.

Mégis ki kell alakítanunk azt a rendszabályt, amely egyezik a hivatalos előírásokkal, és oda kell hatnunk, hogy ezeket mindenki tiszteletben tartsa, saját, jól felfogott közös érdekünkben:

– A javítás, felújítás alapja a *tervezési program*, amelyet a tulajdonos állapít meg.

– Bármilyen beavatkozás csak *kutató-tervező tevékenység* alapján indulhat, amely megállapítja a károsodás okait, és javaslatot tesz a szükséges beavatkozásra vonatkozóan, megállapítva a munkálatok fontossági sorrendjét.

– A beavatkozás csak *hivatalos* – hatósági és műemlékes – *engedély* alapján kezdődhet meg.

Fontos tudni, hogy műemléképületnél tervezői vagy kivitelezői munkát csak hivatalos műemlékes engedéllyel rendelkező tervező vagy kivitelező cég vagy magánszemély végezhet. A tervezésre, illetve kivitelezésre kiírt pályázati kiírásnál ezt feltétlenül figyelembe kell venni.

Természetesen ismerni kell a vonatkozó hazai rendszabályokat. Ezeket a 2001. augusztus 18-án elfogadott 422. sz. törvény határozza meg.

Manapság sokat beszélünk az „integrált” műemlékvédelemről és a műemlékek „immateriális dimenzióiról”, vagyis arról, hogy a műemléknek „lelke van”, és minden műemléket integráltan, az azt körülvevő környezettel, használóival egységesen kell figyelembe venni. Egyházi építészeti örökségünket nem kell „belemagyaráznunk” ezekbe a kategóriákba. Templomaink *élő* műemlékek: egy közösség istentisztelet céljára építette azokat, utódaik, a mai nemzedék szintén istentiszteletet tart bennük. Egészen más tehát a helyzetük, mint a szintén műemlék várromoknak, elhagyott kastélyoknak, arborétumoknak, ipari műemlékeknek. Az a tény, hogy az egyházban, egyházközségekben a templomoknak lényeges szerepük van, meghatározza azt a köteletséget és módot is, amely megóvásukat célozza.

Az egyházak a történelmi idők folyamán nemcsak megrendelői voltak épületeiknek, de igényességükkel, kiváló ízlésükkel ezek alakulását is figyelemmel kísérték. Természetes tehát, hogy épületeik – főleg templomaik – mindig is a legmagasabb építőművészeti alkotások közé tartoztak.

Az erdélyi magyar egyházi építészeti örökség szinte egy évezredes. Teremtője, tulajdonosa az erdélyi magyarság, mai használóinak ennek a tulajdonosnak kell számot adniuk a rájuk bízott közkinccsal kapcsolatban.

Az Unitárius Egyház gazdagnak tarthatja magát az építészeti örökség tekintetében: a hat egyházkör egyházközségeinek összesen 51 műemléktemploma van (ezeken kívül a hivatalos műemlékjegyzékben több világi épület is szerepel: az Unitárius Kollégium, a régi kollégium, a püspöki ház, a Kossuth Lajos utcai „tanári lakások”, Székelykeresztúron a régi gimnázium). A *székelyderzsi templomerőd* az UNESCO bizottságának 1999-ben, a marokkói Marrakeshben tartott ülésének határozata alapján hivatalosa része a *Világörökségnek*.

Ezek után vegyük számba, hogyan lehet mindezt gyakorlatilag megvalósítani, a szabályokat, előírásokat betartani, az anyagi alapokat előteremteni.

Először is fontos, hogy a tulajdonos pontosan számba vegye épített örökségét, megismerje azok állapotát, megállapítsa az esetleg szükséges beavatkozásokat és azok fontossági sorrendjét. Így tudatosan lehet előre tervezni, a munkálatokat szakszerűen előkészíteni, a létező és megszerzhető pénzalapokat a legfontosabb teendőkre irányítani.

Meg kell ismerni azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével – pályázatok alapján – anyagi támogatást lehet szerezni a műemlékvédelmi munkálatokra.

A *hazai támogatási lehetőségeket* az 1430/2003. sz. kormányhatározat szabályozza. Ez pontosítja azokat a feltételeket, amelyek mellett a Művelődési és Kultuszminisztérium, illetőleg a helyi közigazgatási szervek hozzájárulhatnak a műemlékek védelmére szánt kiadásokhoz (megjelent a *Hivatalos Közlöny* 903/2003. december 18-i számában). A határozat egy pontozási rendszert állít fel, az elfogadott pontszám alapján lehet pályázni a szükséges pénzalapokra. (Meg kell említenünk, hogy műemlékvédelmi célra eddig a kilyéni, a bölöni és legutóbb a nyárádszentlászlói unitárius templom felújítása kapott román állami támogatást. Ezen kívül a román kormány, illetve a vallásügyi államtitkárság *segélyként* több templom felújításához járult hozzá bizonyos pénzösszegekkel, ezekben az esetekben viszont nem csak műemlékekre vonatkozott a támogatás).

A *magyar állam* felismerve a kutatási kiadásokra szükséges kiadások problémáit, újabban ismét meghirdeti a Szülőföld Alap Kulturális és Egyházi Kuratóriuma kiírásában a *Műemlékek restaurálását megelőző kutatások* pályázatát. A tulajdonosok pályázhatnak, viszont a kutatási munkálatokat csak műemlékes tervezők végezhetik. (Itt jól bevált gyakorlat, hogy a kutatás keretében a tervező elkészíti az engedélyeztetési dokumentációt, illetve ha kisebb restaurálási szakmunkáról van szó, a teljes restaurálást elvégzi). Ezen kívül írásbeli előterjesztés alapján *kivitelezési támogatást* is biztosít olyan munkálatoknál, ahol ezekre minden előzetes feltétel biztosítva van.

Fontos tudni, hogy minden pályázati támogatás általában *résztámogatást* jelent. Ezért a tulajdonosoknak előzőleg feltétlenül elemeznük kell a saját erre fordítható pénzalapjaikat: hozzájárulás pénzzel, közmunkával, építőanyaggal (faanyag a visszakapott erdőkből), helyi önkormányzati támogatás, magánszemélyek, vállalkozók, „mecenások” hozzájárulása.

A nagyobb munkálatoknál nagyon fontos a kivitelezés folyamán az állandó szakértői ellenőrzés. A hivatalosan alkalmazott ellenmérnök fizetése biztosan megtérül, mert így nem történhetnek műszaki vagy elszámolási visszaélések.

Nagyon hasznos és fontos a műemlékvédő civil szervezetekkel (Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság, Keöpeczi Sebestyén József Műemlékvédő Társaság) és a műemlék-restauráló szakemberekkel való közreműködés. Kovászna megyében például a KSJMT sok segítséget nyújtott az árkosi, a nagyajtai, a kilyéni, a bölöni templom restaurálási munkálataihoz.

Amint erről fentebb már szóltunk, a műemlékvédelem, a műemlékek védelme, megóvása, helyreállítása sok áldozatot követel, közös erőfeszítéseinknek mégis arra kell irányulniuk, hogy minden kor számára képesek legyünk megőrizni történelmi jelenlétünk mindenkori kifejezés-formáinak sokszínű dokumentumait, minden műemlékünket.

Szeretnénk segítséget nyújtani minden, az unitárius műemlékek iránt elkötelezett ember számára azzal, hogy alább közzétesszük a *Műemlékek Országos*

Hivatalának műemlék-jegyzékéből az unitárius érdekű épített örökség listáját. Nyomatékosan felhívjuk a figyelmet arra, hogy az alábbi táblázat a Műemlékek Országos Hivatalának *saját adatait* tartalmazza, minden javítás és kommentár nélkül – csupán magyarra fordítva és egyházkörönként betürendbe szedve. A műemlékek kódja és a műemlék-listában használt sorszám segíthet az MOH-nál való hivatkozáskor. Ugyanakkor – így, listába szedve – szemléletes „olvasmány” lehet ez a felsorolás épített örökségünk gazdagságára vonatkozólag. A *Keresztény Magvető* olvasóitól jó néven veszünk és előre is megköszönünk minden további – igazolható, dokumentálható – kiegészítő adatot az unitárius műemlékekkel kapcsolatosan.

MŰVELŐDÉSI ÉS KULTUSZMINISZTERIUM

Műemlékek Országos Hivatala

Az unitárius egyházi műemlékek jegyzéke 2004

Kolozs-tordai egyházkör

Település / (cím)	Község	A műemlék kódja	A megnevezése	Származási év/ század	Hivatkozási sorszám
ALSÓFELSŐ-SZENTMIHÁLY		CJ-II-m-B-07712 477	Unitárius templom	XVIII.	1219
ALSÓJÁRA Szabadság u. 394.		CJ-II-m-B-07683	Unitárius templom	XIII–XV.; átépítve: XVIII.	1184
BÁGYON	Várfalva	CJ-II-m-B-07521 37	Unitárius templom	XVII.	997
KIDE	Borsaujfalu	CJ-II-m-B-07561 39	Unitárius templom	1902	1048
KOLOZSVÁR 21 Decembrie 1989 út 9.		CJ-II-m-B-07250	„Brassai liceum”	XIX.	709
KOLOZSVÁR 21 Decembrie 1989 út 10. és Bolyai Janos u. 10.		CJ-II-m-B-07252	Unitárius tanári lakások	XVIII–XIX.	711
KOLOZSVÁR 21 Decembrie 1989 út 12.		CJ-II-m-B-07253	Lakóház	XVIII–XIX.	712
KOLOZSVÁR 21 Decembrie 1989 út 14.		CJ-II-m-B-07254	Az unitárius püspök lakása	XV–XIX.	713

KOLOZSVÁR 21 Decembrie 1989 út 16–18.		CJ-II-m-B-07255	Unitárius parókia	XVIII.	714
KOLOZSVÁR 21 Decembrie 1989 út 9.		CJ-II-m-B-07251	Unitárius templom	XVIII.	710
KÖVEND	Várfalva	CJ-II-m-B-07736 66	Unitárius templom	XV–XVIII.	1247
MAGYARSZOVÁT		CJ-II-m-B-07771	Unitárius templom	XIV–XV.	1284
MÉSZKŐ	Alsófelső- szentmihály	CJ-II-m-B-07558 180	Unitárius templom	XVIII–XIX.	1043
SZIND		CJ-II-a-B-07752 202	Unitárius templom	XV.	1265
VÁRFALVA		CJ-II-m-B-07715 40	Unitárius templom	XVII–XVIII.	1222
VERESPATAK		AB-II-s-B-00270	A helység történelmi központja, Vásártér	XVIII–XX.	458
VERESPATAK		AB-II-m-B-00296 390	Lakóház	1700, 1872, 1899	483
VERESPATAK		AB-II-m-B-00297 391	Lakóház	1700, 1899, 1933	484

Marosi egyházkör

Település / (cím)	Község	A műemlék kódja	A műemlék megnevezése	Származási év/század	Hivatkozási sor-szám
CSOKFALVA – HÁRMASFALU	Makfalva	MS-II-m-A-16053 517	Unitárius templom	1798	948
ISZLÓ	Székelyhó- dos	MS-II-m-A-15706 153	Unitárius templom	XVII.	581
MAROSVÁSÁR- HELY Bolyai u. 13.		MS-II-m-B-15484	Bolyai u. 13. Az épület föld- szintjén iro- dák, üzlet- helyiségek, az emeleten unitárius templom	1929	283
NYÁRÁDSZENT- LÁSZLÓ	Nyárádgál- falva	MS-II-m-A-15676	Unitárius templom	XIV–XV.	540
NYÁRÁDSZENT- MÁRTON	Csikfalva	MS-II-m-A-15726 58	Unitárius templom	XIII–XVII.	605

NYOMÁT	Nyárádgál-falva	MS-II-m-A-15715	Unitárius templom	XIV–XVIII.	590
RAVA	Gyulakuta	MS-II-m-A-15779 166	Unitárius templom	XVIII.; torony: 1723; átalakítások: XIX.	673
SZENTGERICE	Backamadaras	MS-II-m-A-15675	Unitárius templom	XV–XVIII.	539
SZÉKELYKÁL	Nagyernye	MS-II-m-A-15619 197	Unitárius templom	1726; torony: 1783	449

Küküllői egyházkör

Település / (cím)	Község	A műemlék kódja	A műemlék megnevezése	Származási év/század	Hivatkozási sor-szám
ÁDÁMOS		MS-II-m-A-15587	Unitárius templom	XVI.; torony: 1694; fa kapu: 1794	401
BETHLENSZENTMIKLÓS	Szépmező	AB-II-m-A-00322	Unitárius templom	XV–XIX.	515
DÉSFALVA	Mikefalva	MS-II-m-A-15655 108	Unitárius templom	1834	512
DICSŐSZENTMÁRTON Városháza tér 9.		MS-II-m-A-16042	Unitárius templom	XIII. vége – XVI.; XVIII–XIX.	937
KÜKÜLLŐ- SZÉPLAK Fő utca		MS-II-m-A-16035	Unitárius templom	1699	928
MAGYARSÁROS	Szászbogács	MS-II-m-A-15660	Az unitárius templom farangtornya	1699	517
MAGYARSZENTBENEDEK	Magyarforró	AB-II-m-B-00318	Unitárius templom	XV–XVIII.	507

Székelykeresztúri egyházkör

Település / (cím)	Község/ anyaváros	A műemlék kódja	A műemlék megnevezése	Származási év/század	Hivatkozási sor-szám
ALSÓBOLDOGFALVA	Újszékely	HR-II-m-B-12758	Unitárius templom	1791–1796	273
ÉNLAKA	Etéd	HR-II-a-A-12848 80	Unitárius templomegyüttes	XV–XIX.	410

ÉNLAKA	Etéd	HR-II-m-A-12848.01 80	Unitárius templom	XV–XIX.; to- rony: 1688	411
ÉNLAKA	Etéd	HR-II-m-A-12848.02 80	Várfal	1753	412
FIATFALVA	Székelyke- resztúr	HR-II-m-B-12820 59	Unitárius és református templom	1801–1803	369
KOROND		HR-II-m-B-12793	Unitárius templom	XVI–XVIII.	323
NAGYMEDESÉR	Siménfalva	HR-II-m-B-12873 44 -45	Unitárius templom	XV–XIX.	462
SIMÉNFALVA		HR-II-m-B-12982 246	Unitárius templom harangtoronyal	1808–1811; torony: 1818	623
SZENTÁBRAHÁM		HR-II-m-B-12750 46	Unitárius templom	XV.; 1803– 1811	262
SZÉKELYKERESZ- TÚR Orbán Balázs u. 16.		HR-II-m-B-12806	Unitárius Főgimná- zium	1876	342
TARCSAFALVA	Siménfalva	HR-II-m-B-12984 65	Az unitárius templom fa harangtor- nya	1734	625
TORDÁTFALVA	Siménfalva	HR-II-m-B-12996 58	Unitárius templom	1819–1823	641
ÚJSZÉKELY		HR-II-m-B-12975 16	Unitárius templom	1812–1816	616

Székelyudvarhelyi egyházkör

Település / (cím)	Község	A műemlék kódja	A mű- emlék meg- nevezése	Származási év/század	Hivat- kozási sor- szám
HOMORÓDALMÁS Fő u. 553.		HR-II-m-B-12874	Unitárius templom	1789–1793	463
HOMORÓDJÁNOS- FALVA	Kaca	BV-II-a-A-11723 50	Unitárius templome- gyűttes	XIV–XVI.	677
HOMORÓDJÁNOS- FALVA	Kaca	BV-II-m-A-11723.01 50	Unitárius templom	XIV.; 1522	678
HOMORÓDJÁNOS- FALVA	Kaca	BV-II-m-A-11723.02 50	Várfal	XVI.	679
HOMORÓDKARÁ- CSONYFALVA	Oklánd	HR-II-a-A-12797 49	Unitárius templome- gyűttes	XIII–XIX.	330

HOMORÓDKARÁ- CSONYFALVA	Oklánd	HR-II-m-A-12797.01 49	Unitárius templom	XIII–XIX.	331
HOMORÓDKARÁ- CSONYFALVA	Oklánd	HR-II-m-A-12797.02 49	Várfal	1821	332
HOMORÓDSZENT- MÁRTON		HR-II-a-B-12865 33	Unitárius templome- gyüttes	XV–XIX.	440
HOMORÓDSZENT- MÁRTON		HR-II-m-B-12865.01 33	Unitárius templom	1889	441
HOMORÓDSZENT- MÁRTON		HR-II-m-B-12865.02 33	A várfal romjai és kaputorony	XV.	442
HOMORÓDSZENT- PÉTER	Homo- ródszent- márton	HR-II-a-B-12923 81	Unitárius templome- gyüttes	XIV–XVIII.	536
HOMORÓDSZENT- PÉTER	Homo- ródszent- márton	HR-II-m-B-12923.01 81	Unitárius templom	XIV–XVIII.	537
HOMORÓDSZENT- PÉTER	Homo- ródszent- márton	HR-II-m-B-12923.02 81	Várfal-ma- radványok, harangton- ronnyal	1526 (to- rony); XVIII.	538
HOMORÓDÚJFALU	Oklánd	HR-II-a-B-12957 49	Unitárius templome- gyüttes	XVIII. vége – XIX. eleje	584
HOMORÓDÚJFALU	Oklánd	HR-II-m-B-12957.01 49	Unitárius templom	1798–1801	585
HOMORÓDÚJFALU	Oklánd	HR-II-m-B-12957.02 49	Várfal	1827	586
OKLÁND		HR-II-a-B-12884 58	Unitárius templome- gyüttes	XIII–XX.	485
OKLÁND		HR-II-m-B-12884.01 58	Unitárius templom	XIII–XX.	486
OKLÁND		HR-II-m-B-12884.02 58	Várfal ka- putoron- nyal	1654 (to- rony); 1750 (fal)	487
SZÉKELYDERZS Alszege 164.		HR-II-a-A-12813	Erődített unitárius templome- gyüttes	XV–XVIII.	356
SZÉKELYDERZS Alszege 164.		HR-II-m-A-12813.01	Unitárius templom	XV–XVIII.	357
SZÉKELYDERZS Alszege 164.		HR-II-m-A-12813.02	Alszege 164.	XV.	358

SZÉKELYUDVAR- HELY Bethlen Gábor u. 50.		HR-II-m-B-12895	Unitárius templom	1904	502
VÁROSFALVA	Homo- ródszent- márton	HR-II-m-B-12920 144 A	Unitárius templom	1783–1785	531

Háromszék-felsőfehéri egyházkör

Település / (cím)	Község/ anyaváros	A műemlék kódja	A műemlék megnevezése	Származási év/század	Hivat- kozási sor- szám
ÁRKOS		CV-II-a-A-13127 208	Erődített uni- tárius temp- lomegyüttes	XVI–XIX.	186
ÁRKOS		CV-II-m-A-13127.01 208	Unitárius templom	1568; átala- kítva: 1830– 1844	187
ÁRKOS		CV-II-m-A-13127.02 208	Várfal	1639–1640	188
BÖLÖN		CV-II-a-A-13140 609	Unitárius templome- gyüttes	XVI–XIX.	210
BÖLÖN		CV-II-m-A-13140.01 609	Unitárius templom	1893–1895	211
BÖLÖN		CV-II-m-A-13140.02 609	Várfal	XVI–XVII.	212
FELSŐRÁKOS	Barót	CVII-a-B-13257 162	Unitárius templome- gyüttes	XVIII.	410
FELSŐRÁKOS	Barót	CV-II-m-B-13257.01 162	Unitárius templom	XVIII.	411
FELSŐRÁKOS	Barót	CV-II-m-B-13257.02 162	Várfal ha- rangtoronnyal	XVIII.	412
KÁLNOK	Sepsikőrös- patak	CV-II-m-A-13158.01	Unitárius templom	XVIII.	240
KILYÉN	Sepsiszent- györgy	CV-II-m-A-13193	Unitárius templom	XIII.; átala- kítva: 1497, 1799; torony: 1820	289
KÖKÖS		CV-II-a-B-13187	Falusi épü- letegyüttes az unitárius templom kör- nyékén	XVIII–XIX.	280
KÖKÖS		CV-II-a-A-13188 58	Unitárius templome- gyüttes	XIV–XIX.	281

KÖKÖS		CV-II-m-A-13188.01 58	Unitárius templom	XIV–XVI.; átalakítva: 1716	282
KÖKÖS		CV-II-m-A-13188.02 58	Várfal (maradványok), harangtoronnyal	1816	283
NAGYAJTA Templom u. 351.		CV-II-a-A-13117	Unitárius templomegyüttes	XIV–XIX.	167
NAGYAJTA Templom u. 351.		CV-II-m-A-13117.01	Unitárius templom	XIV.; átalakítva: XV–XVI., XIX.	168
NAGYAJTA Templom u. 351.		CV-II-m-A-13117.02	Várfal	XVI–XVII.	169
SEPSISZENT-KIRÁLY	Illyefalva	CV-II-a-A-13263	Unitárius templomegyüttes	XV–XVIII.	420
SEPSISZENT-KIRÁLY	Illyefalva	CV-II-m-A-13263.01	Unitárius templom	XV.; átalakítva: XVIII.	421
SEPSISZENT-KIRÁLY	Illyefalva	CV-II-m-A-13263.02	Várfal harangtoronnyal	XV.; átalakítva: XVIII.	422

BEREI ISTVÁN

A NAGYOBBIK FIÚ (LK 15,25–32)

A tékozló fiú példázata, talán a legismertebb jézusi példázat.

Egy örökösödési kérdéssel kezdődik. Egy apának a kisebbik fia kikéri a birtokból az őt megillető részt (a kisebbik fiú esetében ez a vagyon egyharmada). A példázatból nem tűnik ki, hogy ez a cselekedet a fiúi viszony felmondást jelentené.

A fiú kilátástalannak tartja helyzetét hazájában, ez a palesztinai viszonyok ismeretében érthető. Ezért idegenben próbál szerencsét. Önállósulásával lényegében nem tépte szét az apa–fiúi viszonyt, a testvér–testvéri viszonyt, amikor viszont a kikért részt nem egzisztenciája megalapozására, hanem ennek „megsemmisítésére” fordította, föltétlenül megtette ezt a lépést.

A példázat ezután a fiú elesettségét jellemzi.

Nagyon szépen eleveníti meg az apai ház emlékét, ahová béresnek akar hazamenni, mivel tudja azt, hogy jogait ott elvesztette. Gondosan fogalmazza meg bűnvalló szavait is, amelyekkel vissza akar kérezkedni az elhagyott házba. „És útra kelve el is ment az apjához”

Az apa meg sem várja fia hazaérkezését, tekintélyéhez sem tartja méltatlannak, hogy elébe szaladjon, nem is engedi végigmondani önitélkező szavait, hanem a legbensőségesebb üdvözlés után a rendkívüli vendégnek kijáró tisztelet külső jeleivel illeti, fényes és gazdag ünnepélyt rendez erre az alkalomra.

A példázat második részében a nagyobbik fiú magatartásán keresztül az Atyához való viszonyulásnak egy másfajta módjáról olvasunk. Mindjárt arra találunk utalást, hogy a nagyobbik testvér másképpen sáfárkodott mindazokkal a javakkal, amiket a kisebb testvére eltékozolt.

Rövid tényszerű megállapításban közli velünk a bibliai szerző, hogy közben is, amíg a tékozló fiú hazaérkezése megtörténik az idősebbik fiú a mezőn dolgozik – feltételezhetően keményen, kitartóan.

Ezzel a megjegyzéssel úgy állítja elének Jézus a nagyobbik fiút, mint kötelességét teljesítő, dolgos gyermeket, aki teljesen ellentéte az öccsének, hiszen munkájával minden tőle telhetőt megtesz azért, hogy Atyja iránti hűségét és ragaszkodását bizonyítani tudja, és munkájával gyarapítsa vagyonukat.

Testvére hazatérésekor azonban valami más is kiderül erről a fiúról, ami gyökeresen megváltoztatja az eddigi helyzetet, és az apjához való viszonyulását.

Egyfelől kiderül róla, hogy féltékeny visszaérkezett testvére, és nem tudja elviselni, mi több, igazságtalanságnak tartja testvérenek szívélyes fogadtatását. Másfelől nem érti, hogy lehet az, hogy az apa a tékozló fiút, aki előzőleg súlyos vétket követett el vele szemben, most ilyen tisztelettel és szeretettel fogadja.